

Handboek voor Huisdieren met Autistisch Gedrag

een gids voor afstemming, rust en respect
- voor dieren die anders reageren
maar evenveel voelen

Jolanda Bakker

ISBN: 9789403839585

© Jolanda Bakker

Disclaimer

De informatie in dit boek is bedoeld als algemene ondersteuning voor baasjes van huisdieren met autistisch gedrag. Het biedt geen vervanging voor professioneel advies van een dierenarts of gedragstherapeut. Elk dier is uniek en resultaten kunnen variëren. Bij twijfel of ernstige zorgen: raadpleeg altijd een deskundige.

Inleiding

Als je dit boek hebt opgepakt, is de kans groot dat je een diepe band hebt met een dier dat anders reageert dan de meeste.

Misschien heb je gemerkt dat je huisdier zich terugtrekt, moeite heeft met aanraking, snel overprikkeld raakt of zich vastklampt aan routines. Je hebt gezocht naar antwoorden, naar begrip en vooral naar manieren om je dier te helpen zich veilig en geliefd te voelen.

Dit boek is geschreven voor jou.

Voor de dierenvriend die niet alleen zorgt maar ook observeert, voelt en probeert te begrijpen. Voor de eigenaar die zich afvraagt of zijn dier misschien autistisch gedrag vertoont en die daar niet met oordeel maar met compassie naar kijkt.

Hoewel autisme bij dieren geen officiële medische diagnose is zoals bij mensen, zijn er wel duidelijke gedragingen die erop lijken: moeite met sociale interactie, extreme gevoeligheid voor prikkels, repetitief gedrag en een sterke behoefte aan voorspelbaarheid. Dieren die deze kenmerken vertonen, hebben geen “probleem”, ze hebben een andere manier van zijn. En met de juiste benadering kunnen ze floreren.

Dit handboek wil je daarbij helpen. Niet met pasklare oplossingen maar met kennis, inzichten en praktische handvatten. Zodat jij en je dier elkaar beter leren begrijpen en samen een leven kunnen leiden dat rust, veiligheid en wederzijds vertrouwen biedt.

Het boek bestaat uit drie delen:

Deel I – Begrijpen wat autistisch gedrag bij dieren is

We beginnen met de basis: wat bedoelen we met autistisch gedrag bij dieren? Hoe herken je het, wat zijn mogelijke

oorzaken en waarom is het belangrijk om dit gedrag te begrijpen?

Deel II – Algemeen omgaan met autistisch gedrag

In dit deel krijg je praktische tips en inzichten over prikkelverwerking, structuur, communicatie, training en het opbouwen van vertrouwen; toepasbaar op alle diersoorten.

Deel III – Dier-specifieke hoofdstukken

Omdat elk dier uniek is, gaan we in dit deel dieper in op de meest voorkomende huisdieren: van honden en katten tot vissen, konijnen, reptielen, vogels, varkens, paarden en meer. Per diergroep bespreken we herkenning, omgang en omgeving.

Je hoeft dit boek niet van begin tot eind te lezen. Blader naar het hoofdstuk dat bij jouw situatie past of naar het deel dat jouw dier bespreekt. Wat je ook kiest: weet dat je niet alleen bent. Er zijn meer mensen zoals jij; mensen die hun dier willen begrijpen, niet veranderen. En dat is misschien wel het mooiste wat je een dier kunt geven.

Over mij

Ik heb nooit een studie gevolgd in diergedrag. Mijn klaslokaal was de dierenwinkel waar ik jaren werkte, mijn leraren waren de dieren zelf.

Elke dag zag ik ze komen: katten die zich verstopten, honden die niet wilden groeten, vogels die stil bleven. En ik leerde dat 'anders' niet betekent 'minder'. Het betekent: anders reageren, anders voelen, anders verbinden.

Dit boek is geen handleiding om dieren te veranderen. Het is een gids om ze te begrijpen. Om te zorgen met zachtheid, te trainen met respect en te leven in afstemming.

Voor elk dier dat niet in een hokje past en voor elke mens die dat durft te zien.

Jolanda Bakker

OPBOUW

Deel I – Begrijpen wat autistisch gedrag bij dieren is

Hoofdstuk 1 – Wat is autistisch gedrag bij dieren?

Hoofdstuk 2 – Oorzaken en risicofactoren

Hoofdstuk 3 – Hoe herken je autistisch gedrag?

Hoofdstuk 4 – Waarom is het belangrijk om dit gedrag te begrijpen?

Deel II – Algemeen omgaan met autistisch gedrag

Hoofdstuk 5 – Prikkelverwerking en sensorische gevoeligheid

Hoofdstuk 6 – Structuur, routines en voorspelbaarheid

Hoofdstuk 7 – Communicatie en training

Hoofdstuk 8 – Emotionele band en vertrouwen

Hoofdstuk 9 – Wanneer professionele hulp inschakelen

Deel III – Dier-specifieke hoofdstukken

Herkenning/omgang/omgeving

Hoofdstuk 10 – 12 Honden

Hoofdstuk 13 – 15 Katten

Hoofdstuk 16 – 18 Knaagdieren (cavia's, hamsters, muizen, ratten)

Hoofdstuk 19 – 21 Konijnen

Hoofdstuk 22 – 24 Vissen

Hoofdstuk 25 – 27 Reptielen (slangen, hagedissen, gekko's, schildpadden)

Hoofdstuk 28 – 30 Amfibieën (kikkers, salamanders, axolotls)

Hoofdstuk 31 – 33 Vogels (parkieten, papegaaien, kanaries)

Hoofdstuk 34 – 36 Varkens (minivarkens)

Hoofdstuk 37 – 39 Exotische vogels (ara's, kaketoets, toekans)

Hoofdstuk 40 – 42 Geiten en schapen

Hoofdstuk 43 – 45 Paarden en pony's

Hoofdstuk 1 – Wat is autistisch gedrag bij dieren?

Als baasje ken je je dier als geen ander. Je ziet wanneer hij zich terugtrekt, wanneer hij schrikt van een geluid dat anderen niet eens opmerken of wanneer hij eindeloos hetzelfde rondje loopt. Misschien heb je je afgevraagd: “Is dit normaal?” of “Doe ik iets verkeerd?” In dit hoofdstuk willen we je geruststellen: je doet niets verkeerd. Sommige dieren reageren anders op de wereld om hen heen. Ze zijn gevoeliger, hebben moeite met sociale prikkels of vinden troost in herhaling. Dat maakt hen niet minder waardevol, integendeel. Samen gaan we kijken wat we bedoelen met autistisch gedrag bij dieren en waarom het belangrijk is om dat met zachtheid en begrip te benaderen.

Definitie en nuance: geen officiële diagnose, wel herkenbare patronen

Bij mensen is autisme een erkende neurologische ontwikkelingsstoornis met duidelijke diagnostische criteria.

Bij dieren ligt dat anders. Er bestaat geen officiële medische diagnose “autisme” voor dieren en het is belangrijk om dat te benoemen. Toch zijn er gedragingen bij dieren die opvallend veel overeenkomen met wat we bij mensen als autistisch gedrag herkennen: moeite met sociale interactie, extreme gevoeligheid voor prikkels, herhalend gedrag en een sterke behoefte aan voorspelbaarheid.

In dit boek gebruiken we de term “autistisch gedrag” niet als medische label maar als beschrijvende term voor een cluster van gedragingen die wijzen op een andere manier van reageren op de wereld. Het gaat niet om een stoornis maar om een vorm van neurodiversiteit; een andere bedrading, een ander perspectief. Dieren met autistisch gedrag zijn niet “kapot” of “moeilijk”. Ze zijn anders. En anders is oké.

Door deze gedragingen te herkennen en te begrijpen, kunnen we als baasje beter inspelen op de behoeften van ons dier. Niet

om het te veranderen maar om het te ondersteunen in wie het is.

Verskil tussen autisme, angst en trauma

Het is niet altijd eenvoudig om autistisch gedrag te onderscheiden van angst of trauma. Alle drie kunnen zich uiten in teruggetrokkenheid, schrikreacties of herhalend gedrag. Toch zijn er subtiele verschillen die belangrijk zijn om te herkennen.

Angst is vaak reactief en situatiegebonden: een dier schrikt van een specifieke prikkel, zoals een harde knal of een onbekende persoon. Trauma is meestal het gevolg van een nare ervaring, zoals mishandeling of verwaarlozing en kan leiden tot wantrouwen, agressie of extreme stressreacties.

Autistisch gedrag daarentegen is meestal stabiel en dieper verankerd. Het dier reageert niet alleen op een specifieke gebeurtenis maar heeft structureel moeite met sociale prikkels, veranderingen of sensorische input. Het zoekt rust in herhaling, raakt snel overprikkeld en kan moeite hebben met het interpreteren van signalen van mensen of andere dieren.

Dat onderscheid is belangrijk want het bepaalt hoe je je dier het beste kunt ondersteunen. Waar angst soms vraagt om desensitisatie¹ en trauma om herstel, vraagt autistisch gedrag vooral om acceptatie, voorspelbaarheid en rust.

Neurodiversiteit bij dieren: een opkomend veld

Het idee dat dieren, net als mensen, neurologisch verschillend kunnen zijn, wint langzaam terrein. In de wetenschap spreekt men steeds vaker over “neurodiversiteit bij dieren”, waarbij erkend wordt dat sommige dieren anders denken, voelen en reageren. Niet als afwijking maar als variatie.

Bij honden zien we bijvoorbeeld dat sommige rassen gevoeliger zijn voor prikkels, sneller overprikkeld raken of

¹ Een vorm van gedragstherapie die wordt gebruikt bij angsten en fobieën.

moeite hebben met sociale signalen. Bij katten merken we dat sommigen extreem teruggetrokken zijn of juist obsessief gedrag vertonen. Ook bij vogels, reptielen en zelfs vissen zijn er gedragingen die wijzen op een andere neurologische verwerking van de wereld.

Deze benadering vraagt om een verschuiving in denken. In plaats van te focussen op “normaal gedrag” en “afwijkingen”, kijken we naar het individu: wat heeft dit dier nodig om zich veilig, begrepen en comfortabel te voelen?

Neurodiversiteit is geen modewoord. Het is een uitnodiging om met meer compassie en nuance naar dieren te kijken en naar onszelf als verzorgers.

Wetenschappelijke inzichten en beperkingen

Hoewel er steeds meer aandacht komt voor autistisch gedrag bij dieren, staat het wetenschappelijk onderzoek nog in de kinderschoenen. Er zijn studies die wijzen op neurologische verschillen bij bepaalde rassen of op gedragsclusters die overeenkomen met menselijke autismeprofielen. Maar er is nog geen eenduidige definitie, geen diagnostisch protocol en geen consensus onder experts.

Dat betekent dat we voorzichtig moeten zijn met labels. Dit boek pretendeert niet wetenschappelijk sluitend te zijn maar baseert zich op observatie, praktijkervaring en herkenning. De adviezen zijn bedoeld als ondersteuning, niet als vervanging van professioneel gedragsonderzoek.

Toch is het belangrijk om te benoemen dat veel gedragstherapeuten en dierenartsen inmiddels erkennen dat sommige dieren “anders” zijn en dat dat vraagt om een andere benadering. Niet met straf of correctie maar met rust, structuur en begrip.

Wetenschap is belangrijk. Maar in de dagelijkse omgang met je dier is jouw observatie, jouw gevoel en jouw band minstens zo waardevol.

Waarom dit gedrag vaak verkeerd begrepen wordt

Veel baasjes voelen zich onzeker of gefrustreerd wanneer hun dier zich “raar” gedraagt. Een hond die niet wil spelen, een kat die zich verstopt, een konijn dat eindeloos in cirkels rent; het roept vragen op. Is mijn dier ongelukkig? Doe ik iets fout? Moet ik strenger zijn?

Helaas worden deze gedragingen vaak verkeerd geïnterpreteerd. Teruggetrokkenheid wordt gezien als koppigheid, herhaling als verveling, overprikkeling als agressie. En dat leidt soms tot onbedoelde straf, druk of misplaatste training.

Daarom is het zo belangrijk om autistisch gedrag te leren herkennen en te begrijpen. Niet om het te “fixen” maar om het te begeleiden. Een dier dat zich veilig voelt, hoeft zich niet te verstoppen. Een dier dat begrepen wordt, hoeft zich niet te verdedigen.

Dit boek wil je helpen om die omslag te maken. Van frustratie naar compassie. Van verwarring naar verbinding. Want uiteindelijk is dat waar het om draait: een relatie waarin jij en je dier elkaar zien zoals jullie zijn en daarin rust vinden.

Hoofdstuk 2 – Oorzaken en risicofactoren

Wanneer je dier zich anders gedraagt - teruggetrokken, gevoelig, of vast in patronen - vraag je je misschien af: *waar komt dit vandaan?* Is het aangeboren? Heeft het iets meegemaakt? Heb ik iets verkeerd gedaan?

Die vragen zijn begrijpelijk én belangrijk. In dit hoofdstuk verkennen we mogelijke oorzaken van autistisch gedrag bij dieren. Niet om schuld te zoeken maar om inzicht te krijgen.

Want hoe beter je begrijpt waar bepaald gedrag vandaan komt, hoe beter je kunt ondersteunen. En dat begint met compassie, voor je dier én voor jezelf.

Aanleg en ras

Net als bij mensen speelt genetica een grote rol in hoe dieren zich ontwikkelen. Sommige dieren worden geboren met een neurologische aanleg die hen gevoeliger maakt voor prikkels, minder sociaal of meer gericht op herhaling.

Bij honden bijvoorbeeld zijn bepaalde rassen zoals Border Collies, Shelties of Shiba Inu's bekend om hun intense focus, gevoeligheid en behoefte aan voorspelbaarheid. Dat is geen toeval: het zit in hun genen.

Ook binnen een ras kunnen individuele verschillen groot zijn. Een pup uit een nest kan extreem sociaal zijn, terwijl een broertje zich liever afzondert. Dat betekent niet dat er iets mis is, het betekent dat elk dier zijn eigen neurologische blauwdruk heeft.

Als baasje kun je hier rekening mee houden door te kiezen voor een ras dat past bij jouw levensstijl of door het karakter van je dier te respecteren zoals het is. Genetische aanleg is geen beperking maar een uitnodiging om af te stemmen op wat je dier nodig heeft.

Vroege socialisatie en hechting

De eerste weken en maanden van een dier zijn cruciaal voor zijn emotionele en neurologische ontwikkeling. In die periode leert het omgaan met aanraking, geluiden, mensen, andere dieren en veranderingen in de omgeving. Als die socialisatie ontbreekt bijvoorbeeld door te vroege scheiding van moeder en nest of door een stressvolle start kan dat blijvende invloed hebben op het gedrag.

Een dier dat in zijn jonge leven weinig positieve interactie heeft gehad, kan later moeite hebben met sociale signalen, aanraking of onverwachte situaties. Het kan zich terugtrekken, snel overprikkeld raken of zich vastklampen aan routines.

Dat lijkt op autistisch gedrag en in sommige gevallen is het dat ook of het is gedrag dat daar sterk mee samenhangt.

Als jouw dier een moeilijke start heeft gehad, is het belangrijk om extra geduld en zachtheid te tonen. Hechting kan alsnog ontstaan maar vraagt tijd, rust en herhaling. Je hoeft het verleden niet te kennen om het heden met liefde vorm te geven.

Omgevingsinvloeden: stress, prikkels, routines

De omgeving waarin een dier leeft, heeft grote invloed op zijn gedrag. Een druk huishouden met veel geluiden, beweging en wisselende routines kan voor sommige dieren overweldigend zijn. Zeker als ze gevoelig zijn voor prikkels, kan dat leiden tot teruggetrokkenheid, fixaties of stressreacties.

Autistisch gedrag kan dus deels ontstaan of versterkt worden door de leefomgeving. Denk aan katten die zich verstoppjen bij bezoek, honden die obsessief blaffen bij onverwachte geluiden of konijnen die alleen nog maar in één hoek van hun hok durven zitten.

Gelukkig kun je hier veel in betekenen. Door prikkels te verminderen, routines te stabiliseren en voorspelbaarheid te

bieden, geef je je dier rust en veiligheid. Dat betekent niet dat je alles moet aanpassen maar wel dat je bewust kijkt naar wat werkt voor jouw dier. En dat is een vorm van liefde die diep doorwerkt.

Fysieke gezondheid en neurologische afwijkingen

Soms ligt de oorzaak van autistisch gedrag niet in het karakter of de omgeving maar in het lichaam.

Neurologische afwijkingen, hormonale verstoringen of chronische pijn kunnen het gedrag van een dier sterk beïnvloeden. Een dier dat zich terugtrekt, herhalend beweegt of extreem gevoelig is voor aanraking, kan bijvoorbeeld last hebben van een onderliggende aandoening.

Daarom is het belangrijk om bij opvallend gedrag altijd eerst medische oorzaken uit te sluiten. Een bezoek aan de dierenarts, eventueel aangevuld met neurologisch onderzoek, kan veel duidelijkheid geven. Niet om een “diagnose” te plakken maar om zeker te weten dat je dier geen fysieke pijn of ongemak ervaart.

Als er wél sprake is van een lichamelijke oorzaak, kun je samen met professionals kijken naar passende ondersteuning. En als er geen medische verklaring is, weet je dat je je mag focussen op gedrag, omgeving en op vertrouwen.

Rol van folkpraktijken en erfelijkheid

Tot slot speelt ook de manier waarop dieren gefokt worden een rol. In sommige gevallen worden dieren geselecteerd op uiterlijke kenmerken of prestaties, zonder voldoende aandacht voor gedrag, temperament of neurologische stabiliteit. Dat kan leiden tot dieren die prachtig zijn om te zien maar kwetsbaar in hun prikkelverwerking of sociale vaardigheden.

Bijvoorbeeld: een hond die gefokt is op extreme alertheid kan sneller overprikkeld raken. Een kat met een zachtaardig

uiterlijk kan genetisch gevoelig zijn voor stress. En bij kleine knaagdieren of exotische soorten is er soms weinig bekend over de erfelijke gedragslijnen.

Als baasje kun je hier weinig aan veranderen maar je kunt wel bewust kiezen bij aanschaf en vooral: je dier nemen zoals het is. Niet als product van een foklijn maar als individu met een eigen verhaal.

En dat verhaal verdient aandacht, respect en ruimte om zich te ontploffen.

Hoofdstuk 3 – Hoe herken je autistisch gedrag?

Je kent je dier. Je voelt aan wanneer het zich terugtrekt, wanneer het schrikt van iets kleins of wanneer het zich vastbijt in een bepaald ritueel. Maar soms vraag je je af: *Is dit gewoon karakter? Of is er meer aan de hand?*

In dit hoofdstuk gaan we samen kijken naar de signalen die kunnen wijzen op autistisch gedrag bij dieren.

Niet om te labelen maar om te begrijpen. Want hoe beter je weet wat je ziet, hoe beter je kunt reageren; met rust, respect en liefde.

Teruggetrokkenheid of sociale vermijding

Een van de meest voorkomende signalen van autistisch gedrag bij dieren is teruggetrokkenheid.

Je dier lijkt zich af te zonderen, vermijdt contact met mensen of andere dieren en zoekt liever een stille plek op dan interactie. Dit kan zich uiten in het vermijden van oogcontact, het niet willen worden aangeraakt, of het letterlijk wegkruipen bij sociale druk.

Bij honden zie je soms dat ze zich terugtrekken in een hoek wanneer er bezoek komt. Katten kunnen zich dagenlang verstoppen onder een bed. Konijnen blijven stil zitten in hun hok, zelfs als je ze benadert met voer. Dit gedrag wordt vaak geïnterpreteerd als verlegenheid, koppigheid of zelfs ongehoorzaamheid maar het kan ook een teken zijn van overprikkeling of sociale vermijding.

Belangrijk is om te kijken naar de context: gebeurt dit gedrag consequent, in verschillende situaties? Is het dier ontspannen als het alleen is maar gespannen in gezelschap? Dan is het geen afwijzing maar een behoefte aan rust. Door die behoefte te respecteren, geef je je dier de ruimte om zich veilig te voelen op zijn eigen voorwaarden.